

Remissvar HSLF-FS 2025:XX Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om skyddat boende, dnr: 4.1-71898/2024

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors livsvillkor och rättigheter. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor utsatthet för fysiskt och psykiskt våld, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier. Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor men också att kvinnors livsvillkor och livsrum kan variera beroende på etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer oss och de som förenar kvinnor. Roks ser att alla som upplever och utsätts för våld ska ses som brottsoffer, därför är det viktigt för oss att synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor.

Inledning

Roks tackar för möjligheten att komma med synpunkter på förslaget avseende föreskrifter och allmänna råd om skyddat boende.

Med över 40 års erfarenhet av skydd och stöd till våldsutsatta kvinnor och barn har Roks kvinnojourer byggt upp och förvaltat en ojämförlig våldsförståelse och kunskapsbas. Roks kvinnojourer erbjuder stöd innan, under och efter uppbrottet. När vi går bredvid henne och tror på hennes egna förmågor hjälper vi henne att förstå och bryta normaliseringen av våldet, och hon kan i ett fredat rum återfå det hennes föröware fräntagit henne. Skyddat boende är många gånger nödvändigt i frigörelsen, dock aldrig den enda nödvändiga insatsen. Skyddat boende är en punktinsats i en lång och svår process; ett boende med rätt stöd kan bli en språngbräda till kvinnans frigörelse, medan ett bristfälligt boende utan rätt stödinsatser kan medföra att hon dras tillbaka in i våldet. Därmed blir den våldsamma mannen gynnad av brister i insatsen av skyddat boende.

Roks menar att kvinnor kan skyddas från våldet när samhället förstår våldet. Kunskap och förståelse för våldets omfattning, olika våldsformer, systematik och komplexa mekanismer är nödvändig för att stödet ska vara gynnsamt i kvinnornas och barnens bearbetning och frigörelse från våldet. I de föreslagna föreskrifterna återfinns brister som kommer att medföra höjda trösklar med försämrade möjligheter och villkor för våldsutsatta kvinnor och barn. Förslaget om föreskrifterna är inte heller verklighetsförankrade.

Nedan presenteras Roks synpunkter och invändningar avseende förslaget.

Att arbeta för eller emot mäns våld mot kvinnor

Roks kräver att föreskrifterna följer Istanbulkonventionens regler genom att:

- ha särskilda föreskrifter för skyddade boenden för våldsutsatta kvinnor som vilar på de ideella kvinnojourernas kunskap och metoder.
- föreskrifterna innehåller krav på att verksamheten inte ska vara vinstdrivande

Kvinno- och tjejourerna har med intensitet och tveklöshet arbetat med att skydda och stötta kvinnor, tjejer och barn i över 40 år. Vår kunskap, våra metoder, kvaliteter och erfarenheter har prövats under lika många år. Jourrörelsen uppstod i ett vakuum där offentliga instanser inte kunde erbjuda våldsutsatta kvinnor och tjejer ett värdigt stöd. Följden av detta är att jourrörelsen har tagit det ansvaret. Sverige har undertecknat Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen). Istanbulkonventionen innebär att konventionens parter på samtliga nivåer ska erkänna, uppmuntra och stödja det arbete som frivilligorganisationer och civilsamhället utför för att bekämpa våld mot kvinnor¹. Det innebär bland annat att erkänna den kunskap och erfarenhet kvinnojourerna står på och stödja det arbete som utförs på bästa möjliga sätt.

Socialstyrelsens analys saknar en bedömning av de föreslagna föreskrifternas konsekvenser för kvinnojourrörelsen, särskilt i relation till kraven i Istanbulkonventionen. Under rubriken Jämställdhet dras slutsatsen att de föreslagna föreskrifterna kommer att bidra till målet att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det är anmärkningsvärt att Socialstyrelsen drar den slutsatsen utan att analysera föreskrifternas påverkan på jourrörelsen.

Att kräva kontroll över marknaden som de vinstdrivna aktörerna verkar inom var ett av syftena med tillståndsplikten. Istanbulkonventionens förklarande rapport betonar skillnaden mellan vinstdrivna skyddade boenden och ideella kvinnojourer. Rapporten bekräftar de ideella kvinnojourernas kunskap och erfarenhet och framhåller att dessa boenden är de bästa alternativen för våldsutsatta kvinnor och barn.

I Sverige har man inte bara beslutat att ideella kvinnojourer och andra former av skyddade boenden ska ses som jämlika; man har också bestämt att samma föreskrifter ska tillämpas för alla typer av skyddade boenden – inklusive boenden för män, kriminella och andra målgrupper. Socialstyrelsens föreslagna föreskrifter bör därför ses som en positionering av Sveriges arbete mot mäns våld mot kvinnor, där riktningen inte är att bekämpa detta våld. Föreskrifterna tvingar in de ideella kvinnojourerna i ett system där kunskapen om mäns våld mot kvinnor riskerar att osynliggöras och uttraderas.

Därutöver noteras att den ideella kvinnojourrörelsen inte har bjudits in till

¹ Artikel 9

arbetsgruppen som analyserade föreskrifterna för skyddat boende. Detta innebär att kunskap om mäns våld mot kvinnor saknas, vilket undergräver trovärdigheten i Socialstyrelsens konsekvensanalys och därmed i de föreslagna föreskrifterna. Resultatet är att vinstdrivna aktörer gynnas medan de ideella kvinnojourerna riskerar att nedmonteras. Våldsutsatta kvinnor och barn förlorar därmed möjligheten till ett livsviktigt lågtröskelstöd när politiken tystar en rörelse som bär avgörande kunskap.

Fokus på säkerhet

Roks kräver att:

- föreskrifterna fokuserar lika mycket på stödinsatser som på säkerhetsaspekter

Föreskrifterna och konsekvensanalysen visar tydligt att Socialstyrelsens huvudsakliga fokus är säkerhet och skydd. De ideella kvinnojourerna erfar att kvinnans frigörelse först kan påbörjas när hon ges möjlighet till en fristad med stöd som underbyggs av våldsförståelse, vilket ska förstås som det främsta behovet. Även om säkerhet i flera avseenden är en betydande aspekt så är det inte skalskyddet och övervakningen som gynnar frigörelsen. Stöd, tilltro och kunskap hjälper kvinnan och barnen att bryta och bearbeta normaliseringen av våldet. Så länge normaliseringen upprätthålls har inga skalskydd i världen den effekt som behövs för att göra skillnad - på riktigt och långsiktigt.

Utifrån intervjuerna med kvinnor beskriver Socialstyrelsen i sin konsekvensanalys att vistelsen kan ge en känsla av att vara kontrollerad, instängd och begränsad. Roks ideella kvinnojourer ger regelbundet stöd till kvinnor och barn under tiden de bor på ett vinstdrivet skyddat boende. Till detta hör att Roks ideella kvinnojourer på regelbunden basis tar emot kvinnor och barn som varit på flera andra boenden tidigare. Följande erfarenheter har upprepat beskrivits, av kvinnor oberoende av varandra: inga eller mycket få stödsamtal, låg närvaro av personal, personal som använder pseudonymer, övergrepp och trakasserier av manlig personal, säkerhetsvakter som medföljer vid handling, viss klädsel för att inte kunna bli identifierad eller utevistelse på bestämda tider utan möjlighet att själva styra över tiden. Förhållningssättet beskrivs väcka obehagliga minnen då det påminner om den våldsamma mannens kontroll. Det här är vad säkerhetsplanering kommer innebära i praktiken, ett förutbestämt ramverk byggt ur avsaknad av våldsförståelse. Kvinnans och barnens säkerhet är förstas vikt att beakta, men inte genom tillämpning av kontroll, isolering och begränsning.

Män som arbetar på skyddade boenden för kvinnor och barn är en viktig säkerhetsaspekt att ta i beaktning, varför det förefaller anmärkningsvärt att Socialstyrelsen inte analyserat konsekvenserna av detta. I frigörelsen från våldet måste kvinnan kunna erbjudas en fristad, utan triggers av traumasymtom - vilken närvaro av okända män i en överordnad position kan göra för kvinnan som flytt från

våldet till ett skyddat boende. Hon kan omöjligt veta vem som är en förövare och vem som inte är det. Den som anställer honom på ett skyddat boende kan omöjligt veta om han är en förövare eller inte. Därmed kan det inte garanteras att kvinnor och barn inte utsätts för fortsatt våld under tiden på det skyddade boendet.

Kvinnor och mammor omyndigförklaras

Roks kräver att:

- Föreskrifterna omformuleras för att lyfta fram kvinnornas och mödrarnas förmåga att själva vara röstbärare i frågan om vilket stöd de och deras barn behöver.
- föreskrifterna inkluderar krav på att personalen har kunskap om och förståelse för uppbrotsprocessens och normaliseringsprocessens mekanismer och funktioner

I föreskrifterna framställs kvinnor och mödrar som oförmögna att identifiera och ombesörja sina egna och sina barns behov. En av de ideella kvinnojourernas största styrkor är att vi står vid hennes sida och inte framför henne i stödet. Vi bestämmer inte vilken väg hon ska ta – en viktig komponent i att stärka hennes självkänsla. Om personalen på det skyddade boendet fattar beslut åt henne, upplevs det snarare som en upprepning av våldet än som ett stöd för att bryta dess normalisering.

Enligt förslaget bör en säkerhetsplanering ske, innefattande information till barn om digital säkerhet. Vidare framhålls att en särskilt utsedd person ska ge information till barnet och vad det innebär för barnet att vara placerad på boendet. Som tidigare nämnt är säkerheten förstas en viktig aspekt, detta utgör dock inte en motsättning till att mamman delger nödvändig information anpassat efter barnet som individ. Vidare framgår det att vårdnadshavaren bör erbjudas stöd i föräldraskapet samt stöd i hur hon kan bidra till att upprätthålla barnets säkerhet. Slutligen framgår det att stödet ska bestå av insatser som stärker den vuxnes förmåga att klara sig själv och minska dennes sårbarhet.

Mammans föräldraskap ska inte ifrågasättas för att någon annan valt att utsätta henne och barnen för våld. Såväl mamma som barn behöver stöd i att bryta normaliseringen då den försvårar förmågan att se den egna utsattheten, men detta görs inte genom ett fortsatt omyndigförklarande av henne. Det är av största vikt att visa tilltro till mammans förmåga vad gäller vilken information som bör ges och när den bör ges.

Personalens kompetens i skyddat boende

Roks kräver att:

- det ställs som krav att föreståndare och personal har kunskap om mäns våld mot kvinnor
- det tilläggs att personal på skyddade boenden bör ha erfarenhet av att arbeta och/eller varit ideellt engagerad på en tjej- eller kvinnojour
- det tilläggs ett krav om att enbart kvinnor arbetar på skyddade boenden för kvinnor

I de föreslagna föreskrifterna framgår vilken kompetens föreståndaren ska ha och personalen bör ha. Roks motsätter sig kraven för föreståndaren och rekommendationen avseende övrig personal. Roks ser allvarligt på detta och menar att det utgör en risk för våldsutsatta kvinnors och barns möjlighet till ett värdigt stöd som verkligen gör skillnad. Det är kvinnojourernas metoder och arbetssätt som erbjuder det stöd som kvinnor och barn behöver. Det som särskiljer den ideella kvinno- och tjejouren från andra instanser är den djupa kunskapen om mäns våld mot kvinnor, tjejer och barn. Denna kunskap om kön, makt och våld är avgörande för att kunna ge kvinnor och barn det stöd de behöver. Det finns idag ingen högskoleutbildning eller annan utbildning som kan mäta sig med kvinnojourens långa erfarenhet och breda kunskap gällande mäns våld mot kvinnor, tjejer och barn. Därför är det anmärkningsvärt att föreskrifterna inte kräver kunskap om mäns våld mot kvinnor på föreståndaren och personalen som kvinnor, tjejer och barn ska möta.

Roks ser också att föreskrifterna saknar kravet på att föreståndaren och personalen ska vara kvinnor. Mäns våld mot kvinnor och tjejer är systematiskt, för att överleva våldet krävs ett erkännande av att kvinnor och tjejer utsätts på grund av patriarkala strukturer. Den kunskapen gör det tydligt att det inte går att avgöra vilken man som är förövare och inte. Risken för att kvinnor och barn ska utsättas för mäns våld på boendet finns därför ständigt. I Europarådets (Istanbulkonventionen) artikel 5.1 innebär det att myndigheter, tjänstemän, ombud, institutioner och andra aktörer inte medverkar till våldshandlingar mot kvinnor.

Kvinnor och tjejer blir utsatta för mäns våld i samtliga arenor, förutom i separatistiska rum. Ett tydligt exempel är tjejers utsatthet på boenden i Statens institutionsstyrelses regi. I Childhood och Barnrättsbyråns rapport från 2023 "Vem ska tro på mig?" framgår det att tjejer utsätts för manlig personal på SiS². Elisabet Åbjörnsson Hollmark, generaldirektör på SiS uppger att deras ambition är att anställa fler kvinnor som en åtgärd³. Det är därför allvarligt att denna aspekt inte beaktas i konsekvensanalysen eller i de föreslagna föreskrifterna.

² [SiS rapport digital pdf uppslag.pdf \(barnrattsbyran.se\)](#)

³ [Roks ordförande om de utsatta flickorna: Låt dem möta kvinnor | SVT Nyheter](#)

Personal dygnet runt

Roks kräver att:

- föreskrifterna tar bort detaljstyrningen av bemanningen och i stället låter den ideella kvinnojouren anpassa bemanningen utifrån de individuella behoven hos varje kvinna och barn

Att ha personal dygnet runt är också ett förslag som kan låta bra i text, men saknar mening i praktiken. Roks kvinnojourer anpassar sig till de kvinnor och barn som kommer till boendet. Om kvinnan har ett sådant behov som kräver att jouren är tillgänglig dygnet runt möter jouren det behovet. När behovet inte finns bör det snarare betraktas som ett ingripande i kvinnans självbestämmanderätt och förmåga att uttrycka sina behov. Det finns därför inget behov av krav på att skyddade boenden tillhandahåller personal dygnet runt.

I detta ärende har vice ordförande Adine Samadi varit föredragande och beslutande. Roks styrelseledamöter Emma Momqvist och Tanja Peltola har varit föredragande.

Göteborg den 10 november 2024.

Adine Samadi vice ordförande Roks